

« zurück blättern vor »

WARUNEK subst. m., ab 1424; auch *gwarunek*, *warunk*. **1)** ‘Verpflichtung des Auftretens vor Gericht anstelle des ersten Vorgeladenen, Bürgschaft’ – ‘obowiązek udziału w procesie zamiast pierwszego pozwanego’: (1424) 1967 Kościan nr 1038, STP *Jaco Michal ne obsilal Stoyслава, aby gy w prawe zastampil, yako mv ranczil za warunk, ale ssq ssam przal ne obsilayacz yego.* ○ [LBel.] 1484 StPPP IX nr 938, STP *Coram iure comisit (sc. Gregorius), quod domini executores tollentes prefatam sumam teneantur facere illa, que iuris fuerint, coram iure, videlicet varunk vlg. a qualibet persona.* – nur STP. **2)** ‘gute Sorte, angemessene Warenqualität; Qualität der Ware’ – ‘dobry gatunek, należyta jakość towaru; jakość towaru’: 1488–1505 RocznKraK XIII 221, STP (*Śledzie są non valencia al. warunek, sed falsificata... et ad usum et vescendum bonis hominibus non valencia.* ○ 1581 Szczerb.Sax. 129, L *Gdyby się towarów sprzedanych fałsz nalazł, a sprzedawcaby mówił, że za warunek nie ślubował.* ○ [LBel.] 1600 KlonWor 67, SPXVI *Ieśli táisz y milczyysz wárunku y wady Rzeczy którą przedáiefz / iużeś winien zdrády.* – STP, SPXVI, L, SWIL (praw.), Sw. **3)** ‘Garantie, Sicherheit’ – ‘gwarancja, zabezpieczenie’: 1561 UstPraw B4, SPXVI *Gdy kto imienie przeda álbo záftáwi / á zápiřze fię zá wárunk.* ○ 1564 Mącz 206b, SPXVI *Lex mancipii, Wárunek / zapis á prawo wárunkowánia.* ○ 1597 CiekPotr 50, SPXVI *že y w piřmá ktore o wárunkách, Y obietnicách płonych od Moluká [= J. Montluc’a] były Dawáne: Śledzie potym wuiáno.* ○ [LBel.] (vor 1792) 1951 Kit.Opis 456 *Temu nie dali pić dłuzej, jak do godziny jedenastej, chociaży chciał, biorąc jeszcze ściślejš o godzinę czas abstynencyi, kanonami przepisanej, dla wszelkiego warunku od omyłki na zegarkach.* – SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SW (stp.). **4)** ‘Bedingung, Forderung, die beim Abschluß eines Vertrages gestellt wird; Vorbehalt, von dessen Erfüllung die Einhaltung abhängt’ – ‘wymaganie, żądanie stawiane przy zawieraniu jakiejś umowy; zastrzeżenie, od którego spełnienia zależy dotrzymanie, zrealizowanie czegoś’: (1593) 1772 Gorn.Sen. 322, L *W obietnicy ieft warunek zawždy, chociaż się słowy nie wyraża, to ieft, ieśli będę mógl.* ○ 1618 Koch.Gof.1 212 *Wnidź do iey zamku, ale z tem warunkiem, Abyś iey prawa chował y zwyczaye.* ○ 1775–1806 Teat. 43b 79, L *Jéy ku mnie z warunkami zda się być kochanie.* ○ 1873 Fredro J.Żyw. 107, DOR *Jakie są pańskie ostatnie warunki, czego pan żądasz ode mnie?* ○ (1906) 1949 Gomul.Wspom. 147, DOR *Umowa zawarta, warunki obgadane.* – TR, L, SWIL, SW, DOR. **5)** ‘Abteilung von Soldaten, die etw. bewachen’ – ‘oddział żołnierzy pilnujący czegoś’: (1611) 1767 Krom. 62, L *Krakowa dobywszy, warunkiem go osadził.* ○ [LBel.] 1772–1783 Nar.Tac. 2 304, L *Przydał dla warunku rotę, data in praesidium cohorte.* – L (milit.), SWIL,

Sw (m.u.), DOR (daw.). **6** ‘das Behüten, Beschützen von etw.’ – ‘strzeżenie, pilnowanie czegoś’: (†1620) 1905 Kochow.W.Dz.B. 234 *Inszego rynsztunku / Nie chciał brać dla jakiego piersi swych warunku.* ○ 1670 Odyim.Sw.2 U.3, L *Miałem talentów sobie poruczonych pięć; iam zatem warunek taki koło nich i staranie czynił, Żem tyle drugie zysku z nich przyczynił.* ○ [LBel.] 1695 Psalmod. 81, L *Dał warunek nogom od ufterku.* – L, SWIL, Sw (stp.), DOR (daw.). **7** ‘Faktor, von dem die Existenz oder das Eintreten einer Sache abhängt’ – ‘czynnik, od którego uzależnione jest istnienie lub zajście czegoś’: 1773–1778 Ustrz.Alg. 51, L ○ 1782 Alg.Nar. 2, L *Wiadomości dane i prowadzące do znalezienia ilości, których szukamy, nazywają się warunkami zadania, conditiones.* ○ (1788) 1986 Gaz.War. pod warunkami w tymże katalogu wyrażonymi. ○ 1818–1822 Śniad.Listy 142, DOR *Talent, mówię, i bogactwo w myśli są dwa nierozdzielne dobrego pisanja warunki.* ○ †1912 Str., Sw *W skład sądów warunkowych wchodzi zawsze dwie części: 1) W[arunek] czyli poprzednik (conditio sive hypothetis, propositio antecedens); 2) skutek, czyli następnik.* ○ 1953 Krzyw.I.Siew. 14, DOR *Miała płaską figurę, co ją bardzo przynębiało, w jej otoczeniu bowiem obfite kształty uchodziły za konieczny warunek urody.* – L (arithm.), SWIL (mat.), Sw (fil.), DOR. **8** ‘Fischbrut’ – ‘narybek’: [hapax] †1849 Goł., Sw *Szczupaki dzielone, jak inne większe ryby: na główne, podgłówne, misowe, półmiskowe, drobniejsze, czyli zawianki, warunki.* – nur Sw (ryb.). **9** pl. ‘Umstände, unter denen jmd. lebt, arbeitet; Situation, die die Entwicklung von etw. beeinflusst’ – ‘sytuacja, okoliczności, w których ktoś żyje, pracuje; sytuacja wpływająca na rozwój czegoś’: 1893 Grusz.Ar.Tuzy 289, DOR *Będę kształcił syna w kraju. Tu ma żyć, więc niech się wychowuje w tutejszych warunkach.* ○ 1950 Radlicz Geogr.VIII 305, DOR *Środowiskiem geograficznym nazywamy zespół warunków przyrodniczych występujących na jakimś określonym obszarze.* – Sw, DOR. **10** pl. ‘Summe von Eigenschaften, die jmdn. zu etw. prädestinieren’ – ‘zespół cech predestynujących kogoś do czegoś’: (1909) 1921 Chłęd.Odr. 72, DOR *Posiadał wszelkie ku temu warunki, aby być hersztem zbójeckiej bandy.* – nur DOR. ◇ **Var:** *gwarunek* subst. m. – L, SWIL, LSP; *warunek* subst. m., 1488–1505 RocznKraK XIII 221, STP – STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, Sw, DOR; *warunk* subst. m., (1424) 1967 Kościan nr 1038, STP ○ [LBel.] 1561 UstPraw B4, SPXVI – STP, SPXVI, L (zan.), SWIL (prze.), Sw (stp.). ◇ **Etym:** **1**) mhd. *warunge* subst. f., ‘Schutz, Schutzmittel’, LEX, nur für Inh. 6. **2**) mhd. *wërung* subst. f., ‘Sicherstellung, Gewährleistung des Besitzrechtes’, LEX, nur für Inh. 3. **3**) nhd. *Wahrung* subst. f., ‘Hut, Bewahrung, Verwahrung’, GRI, nur für Inh. 6. **4**) nhd. *Währung* subst. f., ‘Bürgschaft; Gewährleistung (bei einem Kauf); gute Ware’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 3. **5**) md. *Wahrung* subst. f., ‘Gewährleistung’, GRI, nur für Inh.

3. ◊ **Der:** *warunkowy* adj., 1470 AGZ XIX 514, STP, zuerst geb. CN, nur für Inh. 2, 3, 4, 7, 9, 10; *warunkować* v. imp., ‘gewährleisten, bedingen’, 1564 MAÇZ 206b, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 3, 4, 7, 10; *waruneczek* subst. m., zuerst geb. SWIL. ❖ Das Alttschechische hat *varuňk* ‘Währung’ (GEBAUER–K), der Bedeutungsunterschied scheint jedoch für eine direkte Entlehnung der altpolnischen Formen aus dem Deutschen zu sprechen. Włodek Sł 1780, MAY hält das Wort (Inhalt 1) für veraltet und gibt drei Synonyme: *ewikcyja*, *kaucyja*, *kondycyja*.

« zurück blättern vor »